

***Еуразияның табиғат зоналары
(субэкваторлық, экваторлық,
биіктік белдеулігі)***

Сабақтың мақсаты:

- ✓ Еуразияның табиғат зоналарының орналасу ерекшелігін, табиғат компоненттерінің бір-бірімен тығыз байланысты екендігін түсіндіру;
- ✓ Оқушылардың бұрын алған білім мен бүгінгі алған ақпараттарын салыстыра, талдай отырып. қажетіне жаратуға, тез шешімін таба білуге, өз ойларын нақты дәлелмен жеткізе білуге даңдыландыру;
- ✓ Оқушыларды еңбексүйгіштікке, табиғатты аялауға, өз елінің табиғатын мақтан тұтуға және оны қорғауға тәрбиелеу.

Сабақтың жүру барысы:

I Ұйымдастыру.

II Үй тапсырмасын тексеру.

III Жаңа сабақ.

IV. Сәйкестендіру.

V. Құрма пальмасы.

VI. Тосын сый.

VII. Орхидея гүлдерін жинау.

VIII. Қорытынды

IX. Сенің жобаң

I. Ұйымдастыру бөлімі.

*Ей замандас, ең алдымен
досыңды ұқ,
Досың жер, су, мөлдір
ауа, өсімдік,
Ала жүріп осылардың
сыйлығын,
Осыларды қорлау деген
не сұмдық?
Жер ешкімге жазбайды
деп арызды,
Барын сарқып ала беру
парыз ба?
Жоқ замандас әр
ұрпаққа туған жер
Не берсе де беретіні
қарызға.*

Х. Ергалиев

The Red List of Kazakhstan

Қазақстанның
Қызыл Кітабы

Красная книга Казахстана

«Қасқыр»

«Көкбөрінің ұрпағымыз айбарлы,
Кіші жүзбіз ел қорғаған найзалы.
Қасқыр жыртқыш, өте ұйымшыл үйірі.
Батыл жүрек, қолға түспес айлалы.
Көршілері: Орыс-«Аю» тотемі,
Қытай-«Айдаһар» жалмап жұтқан бөтенді.
Ұйымшыл бол, қазағым, қорға барыңды
Тайраңдатпай өз жеріңде бөтенді.

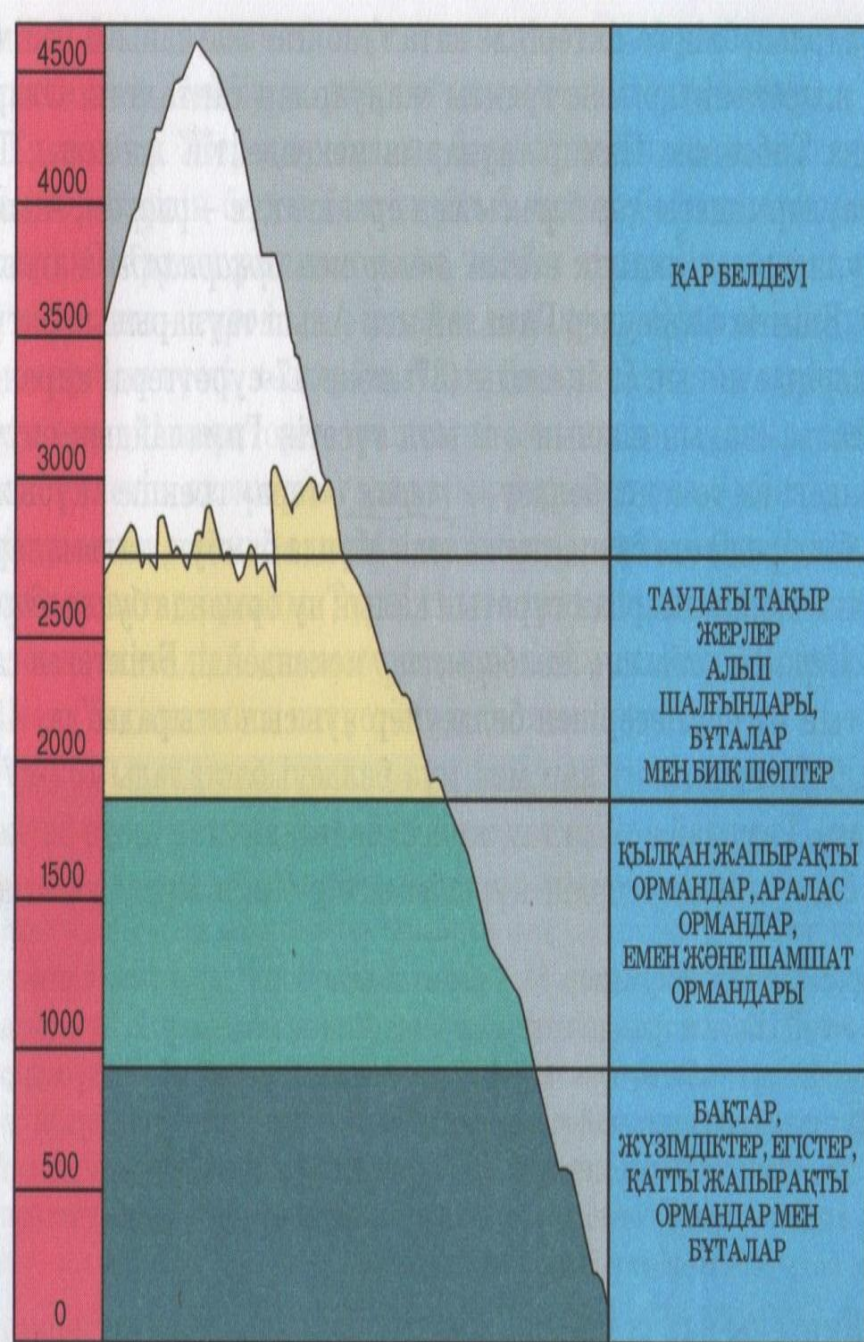

Географиялық белдеулер мен табиғат зоналары

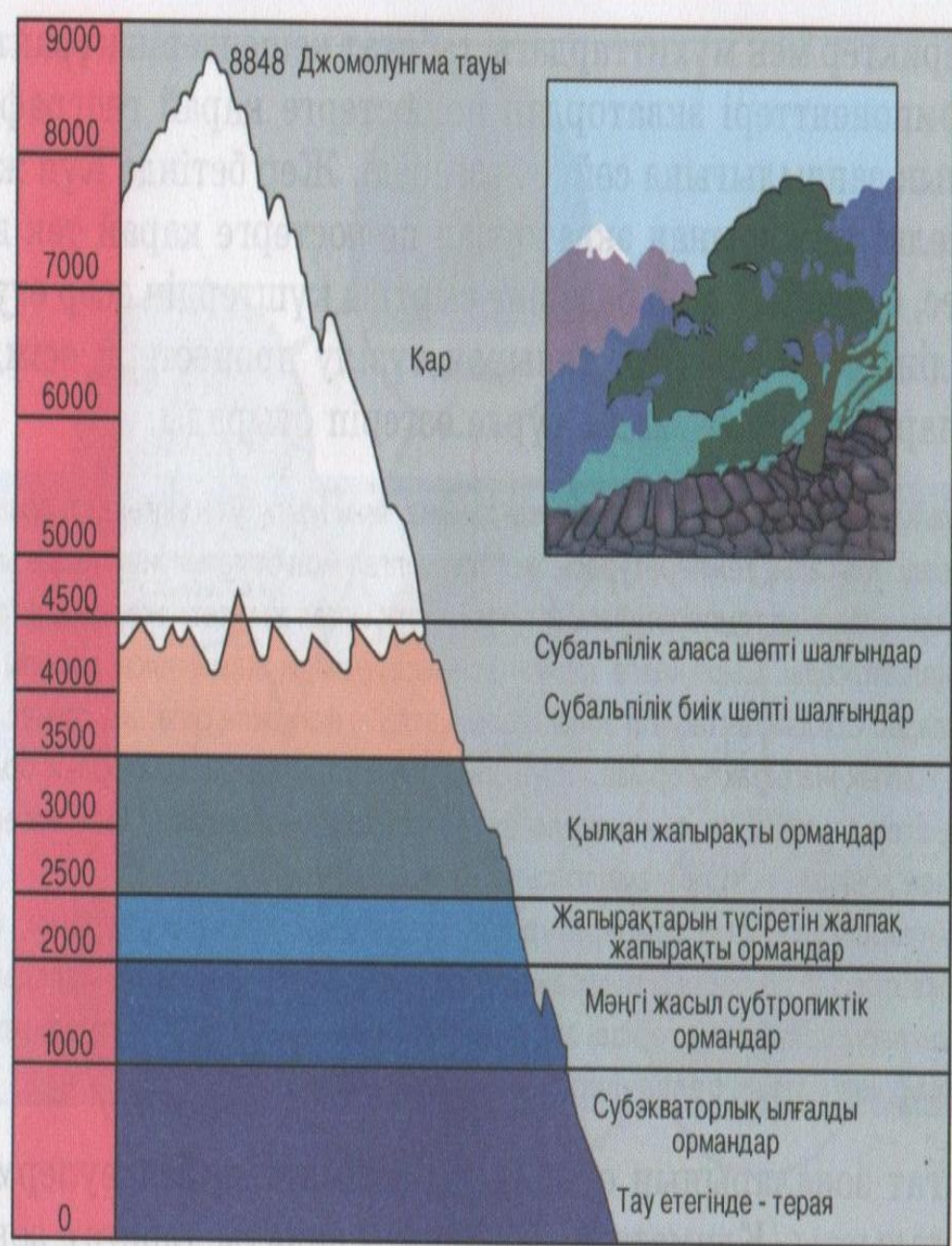
- Арктикалық және антарктикалық шөл
- Тундра және орманды тундра
- Тайга
- Аралас және жалпақ жапырақты ормандар
- Орманды дала және дала
- Шөлейт және шөл
- Саванналар және сирек ормандар
- Қатты жапырақты мөңгі жасыл ормандар мен бұталар (жерортатеңіздік типі)
- Ауыспалы-ылғалды (соның ішінде муссонды) ормандар
- Ылғалды мөңгі жасыл ормандар
- Биіктік белдеулер
- Климаттық белдеулердің шекаралары
- Қалқыма мұздықтар

47-сурет. Альпінің биіктік белдеулері.

37-сурет. Гималайдағы биіктік белдеулер.

Кіші пайла жүшіне өзін бағыттайтын жартысындай жапырақ жейді.

Теуіт ағашы
Бұл жалпақ жапырақты және кішкене бүршікті мәңгі жасыл үлкен ағаш ылғалды жерлерде қаулап өседі.

Үнді мунтжағы
Территорияны белгілеу үшін, мунтжақ жапырақты басыммен үйкелейді, онда «V» әрпіне ұқсас хош иісті безі орналасқан.

Қоңыраубас рододендрон
Бұл қоңыраубас гүлдер көктемде гүлдейді. Дегенмен олардың қатты мәңгі жасыл жапырақтары ұлы.

Қызыл қырауыл
Қырауыл аталығы көзге бірден түсетін, ашық қызыл қауырсынымен аналығын еліктіреді.

Сұр егеуқұйрық
Кеміргіндердің жылдам көбеюі, сезім мүшесінің жақсы дамуы және көпқоректі болуы нәтижесінде, мұнда егеуқұйрықтың үлкен популяциясы бар.

Циветта
Мангуст туысы, сипті циветта қалың орманда тіршілік етіп, ет және жеміспен қоректенеді.

Кәдімгі аполлон
Аполлон көбелегі үлкен биіктікте ұшады, тау гүлдерінің шырынын ішу үшін тоқтайды.

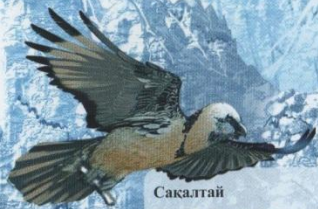
Жарғақтабан ақісігі жергесер
Жергесерлер тұқымдасына жатады, кішкене және тұйық жергесер тау өзені маңында қорғеті – насекомдарды іздейді.

Шындағы тіршілік

Эверест тауындағы тағы табиғат баспанасы – әлемдегі ең биік орналасқан Непалдағы Сагармата Ұлттық бағы. Қалың қарағай мен тсуги ормандарын төменгі беткейлер жиектейді, онда түрлі құстар мен көбелектер суықтан баспана іздеп жүр. Құрып кету қаупі бар ірі аңдар: гималай ақтөс аюы, кіші панда және барысты қалың терілері тондырмайды.

Сақалтай

Сақалтайдың қанатының құлашы 3 м. Ол жоғарыдағы ауа ағынында қалықтай алады.

Ақтөс кептер

Гималайды ежелден мекендейді. Бұл кептерлер тобы тау үстінде биік ұшады.

Барыс

Бұл үлкен мысық биік тауда тіршілік етеді және 9 м ұзындыққа секіреді.

Қар құмайы

Бұл тәбеті жақсы өлексежегіш жемтік іздейді, оны көзі шалса, төмен қарай шүйіледі.

Гималай тары

Тардың терісі қалың түбтті және тұяғы мықты, икемді. Ол таудың қатаң жағдайында тіршілік етуге бейімделген.

Шыршалар

Шыршалар әдетте биікте өседі. Шырша бүршігі суық кезде жабылып, жылы кезде ашылады.

Гималай ақтөс аюы

Жеке жүретін ақтөс аюының көруі, естуі және иіс сезуі өте жақсы – осының бәрі қалың шілкім

ҮІІ. Орхидея гүлдерін жинау.

1. Табиғат зонасының таралуының заңдылықтары неге тәуелді?

2. Қар белдеуінің биіктік шекарасы неге тәуелді?

3. Экватордағы Киломанджаро тауында қар бар ма?

